

Streszczenie

Niniejsza praca naukowo-badawcza została napisana w oparciu o badania historyczne, socjolingwistyczne i etymologiczne, odnośnie współoddziaływania języków słowiańskich: polskiego i ukraińskiego. Ważność takiej pracy polega na tym, że po raz pierwszy bada się paronimy i homonimy języków polskiego i ukraińskiego w aspekcie etymologicznym na podstawie porównawczego podejścia homonimicznych jednostek leksykalnych, czyli znaczenie „fałszywych przyjaciół tłumacza” w współczesnym życiu społecznym. Celem pracy naukowo-badawczej jest ukazanie pewnych pojęć leksykalnych homonimicznych i paronimicznych jednostek leksykalnych w aspekcie etymologicznym.

Niniejsza rozprawa wpisuje się w nurt badań historycznojęzykowych zorientowanych na praktykę glottodydaktyczną. By zrealizować postawione cele, odwołano się głównie do ustaleń etymologicznych i socjolingwistycznych dotyczących relacji między językami polskim i ukraińskim. Posłużono się metodą zestawień jednostek leksykalnych. Metoda synchroniczno-porównawcza pozwoliła na: wyjaśnienie specyfiki interakcji korelatów w językach spokrewnionych, określenie stopnia bliskości semantycznej mylnie utożsamianych współcześnie jednostek w różnych okresach ich funkcjonowania, rozwikłanie kwestii dotyczącej rodzaju przeobrażeń semantycznych rozpatrywanych jednostek leksykalnych.

Podstawowy materiał badań stanowiły wybrane jednostki słownikowe polskie i ukraińskie, utożsamiane wskutek identycznej bądź zbliżonej wymowy. Dobór leksyki to wynik własnych obserwacji, analiz i doświadczenia zawodowego. Dodatkowym źródłem pozyskiwania materiału były dwujęzyczne słowniki języka polskiego i ukraińskiego.

Podjęte rozważania zostały zawarte w trzech rozdziałach. W rozdziale pierwszym skupiono się na aspekcie teoretycznym homonimii. Dokonano przeglądu wyników badań dotyczących tego zjawiska, zdefiniowano pojęcie homonimii i określono jej źródła, opisano również różne koncepcje homonimii, określono typy homonimów występujących w języku polskim i ukraińskim. Ponadto podjęto próbę wyznaczenia granicy między homonimią a polisemią oraz określenia istoty paronimii w odniesieniu do języków polskiego i ukraińskiego. Rozdział drugi ma także charakter teoretyczny i koncentruje się na zestawieniu homonimii i paronimii w aspekcie międzyjęzykowym. Dokonano w nim typologizacji homo- i paronimii międzyjęzykowej, opisano te zjawiska w kontekście problemów związanych z przekładem. W związku z tym zdefiniowano też pojęcie tzw. fałszywych przyjaciół tłumacza, odwołując się do wcześniejszych ustaleń terminologicznych. Rozdział trzeci ma natomiast formę słowniczka zatytułowanego *Etymologiczno-opisowy słownik polsko-ukraińskich homonimów i paronimów międzyjęzykowych*. Słownik uwzględni najczęściej używane homonimy i paronimy międzyjęzykowe. Przedstawiono w nim znaczenia błędnie utożsamianych wyrazów polskich i ukraińskich oraz podano ich ekwiwalenty tłumaczeniowe. Istotnym

uzupełnieniem poszczególnych haseł jest informacja na temat pochodzenia rozpatrywanych jednostek, wzbogacona pogłębioną analizą etymologiczną i semantyczną.

Niniejszą dysertację zamyka krótkie podsumowanie oraz dodatek, zawierający wykaz wszystkich zarejestrowanych przeze mnie homonimów i paronimów polsko-ukraińskich.

Summary

This dissertation is part of a historical linguistic research focused on glottodidactic practice. To achieve the set purposes, reference was made mainly to etymological and sociolinguistic arrangements regarding the relation between Polish and Ukrainian languages. During the research was used the method of combining lexical units. The synchronous-comparative method allowed: clarifying the specificity of correlate interactions in related languages, determining the degree of semantic closeness of misidentified contemporary units in various periods of their functioning, resolving the issue of the type of semantic transformations of the considered lexical units.

The basic research material were selected Polish and Ukrainian dictionary units, identified by identical or similar pronunciation. The choice of vocabulary is the result of own observations, analyzes and professional experience. Bilingual dictionaries of Polish and Ukrainian were an additional source of material acquisition.

The doctoral dissertation consists of three chapters. The first chapter focuses on the theoretical aspect of homonymy. The results of research on this phenomenon were reviewed, the concept of homonymy was defined and its sources defined, various concepts of homonymy were also described, the types of homonyms occurring in Polish and Ukrainian were defined. In addition, an attempt was made to define the border between homonymy and polysemy, and to define the essence of paronymy in relation to Polish and Ukrainian languages. The second chapter is also theoretical and focuses on the comparison of homonymy and paronymy in the interlanguage aspect. It typologizes homo- and inter-language paronymy, describes these phenomena in the context of problems related to translation. In this regard, the term was defined as the false friends of the translator, referring to the previous terminology arrangements. The third chapter has the form of a dictionary entitled *Etymologiczno-opisowy słownik polsko-ukraińskich homonimów i paronimów międzyjęzykowych*. The dictionary includes the most-used homonyms and inter-language paronyms. It presents the meanings of incorrectly identified Polish and Ukrainian words and provides their translation equivalents. An important supplement to individual entries is information on the origin of the units concerned, enriched by in-depth etymological and semantic analysis.

This dissertation closes with a brief summary and appendix, containing a list of all Polish-Ukrainian homonyms and paronyms I have registered.